

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар мавзун «Исмҳои чомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (таҳлили луғавию грамматикӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзадӣ илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.1. Забони тоҷикӣ)

Раванди таҳқиқи ҳиссаҳои нутқ, аз ҷумла исм ҳамчун ҳиссаи мустақили номии нутқ солҳост, ки идома дорад ва дар ин замина пажӯҳишҳои арзишманд анҷом ёфтаанд. Бо вучуди таҳқиқоти гуногунҷанбаи ин ҳиссаи номии нутқ исмҳои чомеъ ҳамчун гурӯҳи алоҳидаи луғавию грамматикӣ исмҳо то имрӯз ба таври алоҳида мавриди пажӯҳиши ҷудогонаи илмӣ қарор нагирифтааст. Аз ин рӯ, мавзун диссертатсияи мазкур, ки ба омӯзиши густурдаи исмҳои чомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ бахшида шудааст, яке аз масоили муҳиму муҳим ва омӯхтанашудаи забоншиносии муосир ба шумор меравад.

Аҳамияти илмӣ ин мавзӯ дар он аст, ки исмҳои чомеъ ҳамчун қисми муҳими захираи луғавии забони тоҷикӣ дорои мавқеи вижа буда, қабатҳои гуногуни маъноиро ифода менамоянд. Ин гурӯҳи исмҳо дорои хусусиятҳои маъноӣ, луғавӣ ва сарфию нахвӣ буда, дар забоншиносии тоҷик пажӯҳиши ҷудогонаи ҳамҷонибаро тақозо менамоянд.

Диссертатсияи мавриди назар аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёт ва интишорот аз рӯи мавзун диссертатсия иборат буда, таҳқиқи масоили вижаҳои маъноӣ, баромади забонӣ ва хусусиятҳои сарфию нахвии исмҳои чомеъро бо пайдарпайии мантиқӣ фаро гирифтааст.

Боби якум «Исмҳои чомеъ аз ҷиҳати ифодаи маъно» аст. Ин боб фарогири 8 фасл буда, дар қисми матолиби муқаддамотӣ шарҳи истилоҳи *исмҳои чомеъ*, аломатҳои хоси морфологӣ онҳо, омӯзиши исмҳои чомеъ дар забони форсии муосир ва забоншиносии рус баррасӣ гардидаанд. Дар фаслҳои баъдӣ исмҳои чомеъ аз ҷиҳати ифодаи маъно (гурӯҳи ифодагари мафҳуми одамон, хонавода ва ҳешу ақрабо, қавму қабила, савора ва лашкар,

саф ва катор, ҳайвону паранда ва лавозимоти рӯзгор) ба таври муфассал таҳлилу баррасӣ шудаанд. Чунин таснифоти густурда имкон медиҳад, ки доираи серистеъмоли ва маъноии ин вожаҳо ба пуррагӣ ошкор гарданд.

Дар боби дуюми диссертатсия, ки **«Исмҳои ҷомеъ аз ҷиҳати баромади забонӣ»** унвон дорад, исмҳои ҷомеъ аз ҷиҳати пайдоиши забонӣ баррасӣ шудаанд. Ин боб аз 3 фасл ва 8 зерфасл иборат буда, масъалаи баромади вожаҳо, сабабу омилҳои иқтибосшавии аносири луғавии як забон ба забони дигар ба таври илмӣ баррасӣ шудааст. Таснифи исмҳои ҷомеъ ба гурӯҳҳои **аслӣ** (марбут ба шахс ва ғайришахс) ва **иқтибосӣ** (арабӣ, русӣ-аврупоӣ ва туркӣ-муғулӣ) ба диссертант имкон додааст, ки робитаҳои таърихӣ ва омилҳои воридшавии ин вожаҳоро ба таркиби луғавии забони тоҷикӣ муайян созад.

Боби сеюм **«Хусусиятҳои сарфию нахви исмҳои ҷомеъ»** ном дорад. Дар ин боб муҳаққиқ ҳулосаҳои илмӣ худро ба фаслу зерфаслҳо чудо намуда, роҳҳои ташаккули исмҳои ҷомеъро тавассути усули сарфӣ (бо ёрии пасвандҳои сершумор ба монанди *-зор*, *-истон//-стон*, *-сор*, *-бор*, *-лох*, *-а* ва ғ.) ва усули нахвию сарфӣ (калимаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ) мавриди омӯзиш қарор додааст. Ҳамчунин, баррасии масъалаҳои муносибати исмҳои ҷомеъ бо категорияи ҷамъ ва мувофиқати хабар бо мубтадо арзиши амалии ин боби диссертатсияро дучанд кардааст.

Бобҳои диссертатсияи пешниҳодшуда аз нигоҳи ҳаҷм ва сохтор мутавозӣ буда, тамоми талаботи меъёрҳои илмиро дар бар мегирад. Дар он ҳам паҳлуҳои маъноӣ-луғавӣ ва ҳам хусусиятҳои грамматикӣ (сарфию нахвӣ)-и исмҳои ҷомеъ мавриди таҳқиқи ҷиддӣ қарор гирифтаанд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқ, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мешавад, ки бори нахуст омӯзиши вижагиҳои луғавию грамматикӣ ва сохтори исмҳои ҷомеъ аз ҷиҳати хусусиятҳои луғавию маъноӣ мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор гирифтааст. Ҳамчунин, зимни баррасии вижагиҳои луғавию морфологӣ ва таснифоти маъноии вожаҳо, муносибати маъноиву дараҷаи

истифодаи онҳо бо шӯҳидҳои фаровон сурат гирифтааст.

Натиҷаҳои илмӣ таҳқиқ дар хулосаи диссертатсия аз 16 банд иборат буда, ба хулосаҳои дурусти илмӣ расидани муҳаққиқро нишон медиҳад.

Вобаста ба мавзӯи диссертатсионӣ дар маҷмӯъ 15 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 10 мақола дар маҷмӯаю маҷаллаҳои илмӣ дигар интишор ёфтаанд, ки мавзӯ, масъалаҳо, мундариҷа ва натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқро инъикос менамоянд.

Дар маҷмӯъ, таҳқиқи диссертатсионии Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар мавзӯи «Исмҳои ҷомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (таҳлили луғавию грамматикӣ)» пеш аз ҳама, барои ҳалли масъалаҳои муҳимтарини вижагӣҳои луғавию грамматикӣ ва сохтори исмҳои ҷомеъ дар забони тоҷикӣ арзишманд ҳисобида мешавад.

Маводди фактологӣ истифодашуда ва истинод ба сарчашмаҳои илмӣ таърихӣ эътимоднокии паҷуҳишро таъмин намудаанд. Натиҷаҳои ин таҳқиқ метавонанд дар таълифи китобҳои дарсӣ, дастурҳои методӣ оид ба лексикология ва грамматикаи забони тоҷикӣ ва курсҳои махсус васеъ истифода шаванд.

Аз мутолиаи автореферати диссертатсияи Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло чунин хулоса баровардан мумкин аст, ки диссертант дар натаҷаи меҳнати чандсола ба мақсади худ расидааст. Таҳлилу муҳокима ва натиҷагирии муаллифи диссертатсия аз ҳар ҷиҳат ҷолиби диққат аст. Дар баробари муваффақияти бадастомада дар автореферат баъзе камбудӣҳо мушоҳида карда шуд, ки ислоҳи онҳо ба манфати кор махсус мешавад.

1. Дар автореферати диссертатсия зимни таҳлили баъзе аз исмҳои ҷомеъ (дар фасли 3.2.2.1. саҳ. 30 - 31) аз осори бадеӣ шӯҳидҳо зикр нашудааст.

2. Дар фишурдаи диссертатсия истилоҳи таҳқиқ, тадқиқ ва таҳқиқот

корбааст шудааст. Ба андешаи инчониб ба таври ягона шакли таҳқиқ истифода шавад, беҳтар аст.

3. Дар матни автореферати диссертатсия саҳифаҳои 3, 4, 7 ва 11 ғалатҳои имлоӣ, китобӣ, техникӣ мавҷуд аст, ки ислоҳи он боиси боз ҳам беҳтар гаштани кори диссертатсионӣ мегардад.

Чойн зикр аст, ки камбудиву нуқсонҳои мазкур хусусияти чузъӣ дошта, ислоҳшавандаанд ва қимати илмии авторефератро кам намекунад.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи Ёрмирзозода Мунзифа Мирзоабдулло дар мавзуи «Исмҳои ҷомеъ дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ (таҳлили луғавию грамматикӣ)», дуруст, пурра ва мукамал буда, ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.1. Забони тоҷикӣ) сазовор мебошад.

Муқарриз: номзади илмҳои филологӣ, дотсент, директори Филиали Донишқадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф дар шаҳри Кӯлоб

Шаҳбоз Рустамшозода

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон
шаҳри Кӯлоб, маҳаллаи Ҳофиз Шерозӣ
15/59, хучраи 59

Тел.: (+992) 988-49-10-10; **E-mail:** rustamshoh-90@bk.ru

Имзои Шаҳбоз Рустамшозодаро тасдиқ менамоям:

Мудири шуъбаи кадрҳо ва котиботи
ФМДДЧТНБСМ дар шаҳри Кӯлоб

Холов Муҳаммадҷон

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон
шаҳри Кӯлоб, кӯчаи Ҳамадонӣ 5

Тел.: (83322) 988-49-10-10

Сомона: <https://takmil-kulob.tj>; **E-mail:** filiali-dti-kulob@internet.ru

« 3 » октябри соли 2026